

УДК: 340.137:341.98 ; 341.638(497.11) ; 347.958

CERIF: S 144

ТИП РАДА: ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД

DOI: 10.55836/PiP_22306A

Стефан ЈОВАНОВИЋ*

сарадник у настави и докторанд Универзитета у Београду –
Правног факултета, Србија

Давид ВУЧИНИЋ**

адвокатски приправник у адвокатској канцеларији БДК Адвокати,
Србија

ДОЗВОЉЕНОСТ ИЗЈАВЉИВАЊА РЕВИЗИЈЕ У ПОСТУПКУ ПРИЗНАЊА СТРАНЕ СУДСКЕ ОДЛУКЕ

Сажетак

У досадашњој судској пракси у Србији заступано је схватање да ревизија као ванредни правни лек није дозвољена у поступку признања стране судске одлуке. Аутори имају циљ да испитају основаност оваквог схватања тако што га критички разматрају из угла пројиса који уређују материју међународног приватног права, ванарничног и арничног поступка. Такође, у раду се испитује да ли би такво решење одговарало и ширем регулаторном оквиру који обухвата уставне и међународне норме, сврси примењивих инстинута, као и потреби да се обезбеди јуна правна заштита и сигурност међународног привредног

* Електронска адреса аутора: stefan.jovanovic@ius.bg.ac.rs.

** Електронска адреса аутора: david.vucinic@bdkadvokati.com.

*йромейта. Аутори закључују да не йосйоје законске йрейреке које за-
иста онемоућавају изјављивање ревизије у йосйуку егзеквайуре, йе
да би дозвољеност овој ванредној йравној лека дойринела унайређењу
међународној йривредној йромейта, као и неойходној йравној сиурно-
сийи.*

Кључне речи: *Признање и извршење сйраних судских одлука. – Ревизија.
– Ванредни йравни лекови. – Ванйарнични йосйуак.*

I Увод

Развијени међународни привредни и правни односи, као и кре-
тање људи и капитала, захтевају да се права и обавезе које настају у
једној држави признају и поштују и ван њених граница. Лице које је
издејствовало у своју корист правноснажну судску одлуку има оправ-
дани интерес да се тој одлуци да правна снага и у другим државама.
Међутим, сувереност држава налаже да стране судске одлуке не могу
бити аутоматски признате свуда у свету, ван граница суверенитета у
чије име су донете.¹ Стога, државе у начелу омогућавају правну снагу
одлукама које доносе страни судови, али тек након поступка признања
страних судских одлука, односно тзв. поступка егзекватуре, чија сложе-
ност варира од државе до државе.

Међу спорним питањима из доктрине и праксе у погледу егзе-
кватуре, тема овог рада је опредељена на питање дозвољености изја-
вљивања ревизије као ванредног правног лека у том поступку. Закон о
решавању сукоба закона са прописима других земаља² предвиђа само
то да се жалба на решење о признању може поднети у року од 15 дана
од достављања решења³ и да се ради о деволутивном правном леку,⁴
док питање могућности изјављивања ванредних правних лекова не ре-
гулише.

1 Тибор Варади, Бернадет Бордаш, Гашо Кнежевић, Владимир Павић, *Међународно
йривайно йраво*, деветнаесто издање, Београд, 2020, 534; Александар Јакшић,
Међународно йраћанско йроцесно йраво, Београд, 2016, 376.

2 Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља – ЗМПП, *Службени
лист СФРЈ*, бр. 43/82 и 72/82 – испр., *Службени лист СРЈ*, бр. 46/96 и *Службени
йласник РС*, бр. 46/2006 – др. закон.

3 Није неспорна ни правна природа решења о признању, мада је владајуће схватање да
је решење деклараторно. Вид. Маја Станивуковић, Мирко Живковић, *Међународно
йривайно йраво*, Београд, 2010, 443; Т. Варади, Б. Бордаш, Г. Кнежевић, В. Павић,
558. За супротно вид. Михајло Дика, Гашо Кнежевић, Срђан Стојановић, *Коментйар
Закона о међународном йривайном и йроцесном йраву*, Београд, 1991, 277–278.

4 ЗМПП, чл. 101 ст. 3 и 4.

Аутори који су се бавили питањем дозвољености ревизије у поступку признања стране судске одлуке углавном су се задржавали на препознавању његове деликатности и опречних ставова које изазива, да би након доношења правног схватања Врховног суда Србије одговор постао негативан, углавном без даљег преиспитивања.⁵ Наведеним схватањем Врховни суд Србије предвидео је да ревизија на решење другостепеног суда у поступку признања стране судске одлуке није дозвољена и у прилог том ставу изложио неколико аргумената.⁶ Ово схватање уважено је и на сличан начин праћено и кроз каснија решења Врховног суда, односно Врховног касационог суда Србије,⁷ и то све до данас.⁸

Истраживање у раду биће започето општим напоменама о поступку признања страних судских одлука у Србији, као и о ревизији као ванредном правном леку и основима за њено изјављивање. Након тога, аутори испитују основаност става највишег српског суда о немогућности изјављивања ревизије у поступку егзекватуре, сматрајући да је погрешан имајући у виду адекватно тумачење ЗМПП-а и општа правила о ванпарничном и парничном поступку у погледу изјављивања ревизије. Такође, такво решење не одговара ни духу закона и сврси примењивих института, као ни потреби да се обезбеди пуна правна заштита и сигурност привредног промета.

II О поступку признања страних судских одлука у Србији

Пре само два века државе нису давале дејство одлукама других држава.⁹ Међутим, данас се признају стране судске одлуке других земаља као један вид геста уважавања, међународне сарадње и међународног чињења уступака, али свакако и због потребе ефикасног решавања спорова¹⁰ и спречавања беспотребних понављања судских поступака

5 Међутим, Познић детаљније испитује (не)основаност ставова Врховног суда Србије. Вид. Боривоје Познић, *Коментар Закона о парничном поступку према тексти закона из 1976. године са доцнијим изменама и дојунама*, Београд, 2009, 840.

6 Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије, утврђено на седници од 16. децембра 1991. године.

7 Решење Врховног суда Србије, Прев. 217/93 од 26. 10. 1994. године; Решење Врховног суда Србије, Прев. 210/99 од 20. 10. 1999. године – Судска пракса привредних судова – *Билтен*, бр. 1/2000, 93.

8 Решење Врховног касационог суда РС бр. Рев 2658/2020 од 8. 7. 2020. године.

9 Marko Jovanović, „Thou Shall (Not) Pass – Grounds for Refusal of Recognition and Enforcement under the 2019 Hague Judgments Convention“, *Yearbook of Private International Law* (eds. Andrea Bonomi, Gian Paolo Romano), Vol. XXI – 2019/2020, 310.

10 Јелена Беловић, „Признање и извршење страних судских одлука“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 57/2018, 275.

из приватноправних односа с елементом иностраности. Ова тема је препозната као веома важна, толико да на различитим међународним нивоима постоје успешни и мање успешни покушаји унификације ове материје.¹¹

Да би страна судска одлука имала дејство у Србији, она мора бити призната, чиме бива изједначена у дејствима са домаћом правноснажном судском одлуком.¹² Страна судска одлука може бити призната у различитим процесним оквирима: 1) када се о признању решава као о главном питању и 2) када се решава прејудицијално. У овом раду, имајући у виду да испитујемо могућност изјављивања ревизије на решење о признању, пажњу ћемо посветити поступку када се о признању стране одлуке решава као о главном питању. Тада та страна одлука, када решење о признању постане правноснажно, стиче дејство материјалне правноснажности. У Србији се више не може водити поступак поводом исте ствари и између истих странака, нити се може признати друга страна судска одлука која такође испуњава услове идентитета. Да би се установио законски оквир који регулише могућност изјављивања ревизије у поступку признања стране судске одлуке потребно је одговорити на питања надлежности и врсте поступка у којем се врши признање стране судске одлуке.

ЗМПП предвиђа да је суд апсолутно надлежан за признање страних судских одлука.¹³ Закон о уређењу судова прописује да је за

11 Тако на нивоу Европске уније постоји, између осталог, Уредба Брисел I-бис о надлежности и признању и извршењу страних судских одлука у грађанским и трговинским стварима (*Regulation (EU) No 1215/2012 of the European Parliament and of the Council of 12 December 2012 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters*, OJ L 351, 20. 12. 2012). На глобалном нивоу скоро је заршен велики пројекат доношења Хашке конвенције о признању страних судских одлука у грађанској и трговинској материји коју је до сада потписало свега неколико држава и која још није ступила на снагу, али има потенцијал да допринесе хармонизацији поступка признања на светском нивоу. О статусу Хашке конвенције вид. <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=137>, 12. 3. 2022. О специфичним основима за одбијање признања одлуке према Хашкој конвенцији вид. М. Јовановић, 318–330. Више о позадини и контексту доношења ове Конвенције вид. Hans van Loon, „Towards a global Hague Convention on the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil or Commercial Matters“, *Collection of Papers of the Faculty of Law in Niš*, Nr. 82/2019, 6–10. Међутим, Република Србија није чланица Европске уније, нити је (за сада) прихватила да буде обавезана Хашком конвенцијом, па се признање страних судских одлука пред српским судовима спроводи, у општем случају, на основу ЗМПП.

12 ЗМПП, чл. 86 ст. 1. Реч је о тзв. систему уподобљавања. Вид. Александар Јакшић, *Међународно приватно право*, Београд, 2021, 480.

13 ЗМПП у чл. 86 ст. 1 прописује да се страна судска одлука изједначује са одлуком суда Србије и производи правно дејство у Србији само ако је призна суд Србије. На такав начин успоставља правило да само суд може решавати о овом питању.

признање страних судских одлука стварно надлежан виши суд, а за признање страних одлука у привредној материји привредни суд.¹⁴ Што се тиче месне надлежности, ЗМПП прописује надлежност суда на чијем подручју треба спровести поступак признања, односно извршења.¹⁵ Функционална надлежност одређена је тиме који је суд одлучивао у првом степену, те у другом степену одлучују апелациони судови и Привредни апелациони суд.

Оно што ни ЗМПП, а ни други закони не регулишу јесте врста поступка у којем се одлучује о признању страних судских одлука. Домаћи аутори констатују да се у пракси о овом питању решава у ванпарничном поступку,¹⁶ али истовремено примећују да постоје убедљиви аргументи који иду у прилог томе да би о признању требало решавати у парничном поступку, поготово узимајући у обзир постојање супротстављених интереса предлагача признања и противника предлагача (признања).¹⁷ Сматрамо да би се, сагласно почетним одредбама Закона о парничном поступку¹⁸ и Закона о ванпарничном поступку¹⁹ које уређују област примене ових закона, могао ипак извући закључак у прилог надлежности ванпарничног суда у поступку признања. Наиме, ЗПП у чл. 1 таксативно наводи да се тим законом уређују правила поступка за пружање судске правне заштите по којима се поступа и одлучује у парницама *за решавање спорова* насталих поводом повреде права личности и спорова из породичних, радних, привредних, имовинскоправних и других грађанскоправних односа, осим спорова за које је посебним законом прописана друга врста поступка.²⁰ Даље, ЗВП у чл. 1 ст. 2 одређује да се одредбе тог закона примењују *у и дружим њравним сѝварима из надлежностѝи*

14 Закон о уређењу судова, *Службени ѝласник РС*, бр. 116/2008, 104/2009, 101/2010, 31/2011 – др. закон, 78/2011 – др. закон, 101/2011, 101/2013, 106/2015, 40/2015 – др. закон, 13/2016, 108/2016, 113/2017, 65/2018 – одлука УС, 87/2018 и 88/2018 – одлука УС, чл. 23 ст. 3 и чл. 25 ст. 2.

15 ЗМПП, чл. 101 ст. 1. За прецизирано значење оваквог законског решења вид. М. Дика, Г. Кнежевић, С. Стојановић, 338–339.

16 Т. Варади, Б. Бордаш, Г. Кнежевић, В. Павић, 557. О томе да се ради о контрадикторном ванпарничном поступку вид. А. Јакшић (2021), 499.

17 Више о томе вид. Т. Варади, Б. Бордаш, Г. Кнежевић, В. Павић, 557. И поред тога што и Немачка, као и Србија, прихвата претежно систем ограничене контроле судских одлука, немачки судови поступак признања спроводе у парничном поступку који почиње тужбом. О томе и о различитим системима признања и извршења страних судских одлука вид. *Ibid.*, 534–535.

18 Закон о парничном поступку – ЗПП, *Службени ѝласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС, 55/2014, 87/2018 и 18/2020.

19 Закон о ванпарничном поступку – ЗВП, *Службени ѝласник СРС*, бр. 25/82 и 48/88 и *Службени ѝласник РС*, бр. 46/95 – др. закон, 18/2005 – др. закон, 85/2012, 45/2013 – др. закон, 55/2014, 6/2015, 106/2015 – др. закон и 14/2022.

20 ЗПП, чл. 1.

судова за које законом није изричито одређено да се решавају у ванпарничном поступку, ако се не односе на заштићену поверљиву или ујрожену права ниш се збој учесника у њосћууку моју љрименишћи одредбе Закона о љарничном љосћууку.²¹ Стога, примећује се да ЗПП таксагивно наводи сћорове који се решавају у парничном поступку, док ЗВП омогућава примену својих правила поступка на оне правне ствари које спадају у надлежност судова (што према изричитом слову ЗМПП-а важи за поступак признања), а где се не може применити ЗПП, нити је изричито наведено да се решавају у ванпарничном поступку. Као додатак у корист наведеног, у ЗМПП-у се не говори о тужби, него о захтеву за признање, чиме се још више чини удаљавање од спора и парнице.²² Предлогом за признање не тражи се никаква заштита субјективног права која се иначе остварује у парничном поступку. Такође, почетне одредбе ова два процесна закона, заједно узев, остављају далеко већи простор да се „некатегорисане“ правне ствари решавају у ванпарничном поступку. Штавише, у неправне ванпарничне ствари спадају имовинскоправне ствари у којима учесници у поступку имају супростављене интересе,²³ баш као што је често случај у поступку признања. Имајући то у виду, делује да области примене ЗПП-а и ЗВП-а остављају мало простора да се признање страних судских одлука „премести“ у парнични поступак.

Наведеном анализом, установили смо да је признање страних судских одлука у надлежности суда, да се спроводи у ванпарничном поступку и да се окончава (деклараторним) решењем. Тиме се добија законски оквир, чиме постаје јасно да је потребно консултовати одредбе у погледу ревизије на решење другостепеног суда и ревизије у ванпарничном љосћууку. Дакле, поред ЗМПП-а, од значаја за питање дозвољености ревизије су и закони који регулишу ванпарнични, те парнични поступак.

III О ревизији као ванредном правном леку

1. О правним лековима по ЗПП-у

ЗПП у глави XXVII и глави XXVIII прави поделу на редовне и ванредне правне лекове. Наведена подела извршена ја према критеријуму да ли се изјављеним правним леком напада неправноснажна или

21 ЗВП, чл. 1 ст. 2.

22 Уз овај аргумент, истиче се да би исправан термин био *љредлој* за признање, имајући у виду да је поступак ванпарнични. Вид. Б. Познић, 839.

23 О неправим ванпарничним стварима вид. Александар Јакшић, *Грађанско љроцесно љраво*, десето издање, Београд, 2018, 791.

правноснажна судска одлука. У редовне правне лекове спадају жалба против пресуде,²⁴ жалба против решења,²⁵ и у ограниченом дometу приговор против платног налога,²⁶ док у ванредне правне лекове спадају ревизија против пресуде,²⁷ ревизија против решења,²⁸ захтев за преиспитивање правноснажне пресуде²⁹ и предлог за понављање поступка.³⁰ Треба правити разлику између опште и посебне ревизије као ванредних правних лекова, поготово због њихових различитих циљева, те другачијих услова за њихово изјављивање. Општа ревизија има за циљ остварење материјалноправне правичности, док посебна ревизија има за циљ хармонизацију судске праксе и унапређење квалитета вршења правосудне функције.³¹ Предмет овог рада је могућност изјављивања опште ревизије у поступку признања стране судске одлуке.

2. О правном леку ревизије

Ревизија представља ванредан, деволутиван, несуспензиван, двостран и ограничен правни лек. Ревизија је ванредни правни лек јер се може изјавити само против правноснажних другостепених пресуда.³² У том погледу, ЗПП прихвата својеврсну „забрану прескакања инстанци“.³³ У питању је деволутиван правни лек, јер о њему одлучује суд вишег ранга, то јест Врховни (касациони) суд.³⁴ Дакле, ревизија се изјављује том суду, а подноси (предаје) суду који је судио у првом

24 ЗПП, чл. 367–398.

25 ЗПП, чл. 399–402.

26 ЗПП, чл. 459. Иако се приговору против платног налога оспорава својство правног лека због његове знатно ограничене контролне функције као и недеволутивности, аутори су става да сходно суштини овог института он ипак припада кругу правних лекова (изјављују га странке, везан је за рок, указује на „неисправност“ одлуке, садржи предлог у погледу отклањања платног налога укидањем, односно одбијањем тужбеног захтева). У том погледу и Б. Познић, 871.

27 ЗПП, чл. 403–419.

28 ЗПП, чл. 420.

29 ЗПП, чл. 421–425.

30 ЗПП, чл. 426–433а. Овакав однос редовних и ванредних правних лекова Бодирова назива дисбалансом. У том погледу, вид. Никола Бодирова, „Ванредни правни лекови у новом Закону о парничном поступку“, *Право и њивреда*, бр. 7–9/2012, 110–133.

31 А. Јакшић (2018), 693.

32 ЗПП, чл. 403.

33 Ранко Кеча, Марко С. Кнежевић, *Грађанско њроцесно њраво*, Београд, 2019, 359.

34 ЗПП, чл. 405. Аутори на овом месту указују на (тренутну) неусаглашеност ЗПП-а са Уставом Републике Србије – Устав, *Службени њласник РС*, бр. 98/2006 и 115/2021. Одредба чл. 405 ЗПП предвиђа да о ревизији одлучује Врховни касациони суд. Са

степену.³⁵ Ревизија је несуспензиван правни лек јер се изјављује против правноснажних одлука, те она не задржава ни извршење правноснажне пресуде против које је изјављена.³⁶ Ради се о двостраном правном леку јер првостепени суд примерак благовремене, потпуне и дозвољене ревизије доставља противној странци на изјашњење.³⁷ Ревизија је ограничени правни лек како у погледу пресуда против којих се може изјавити, тако и у погледу разлога по основу којих се може изјавити (вид. излагање испод). Изјављује се у року од 30 дана од дана достављања правноснажне другостепене пресуде.³⁸

3. Дозвољеност ревизије и ревизијски основи

Ревизија је увек дозвољена: (1) ако је то посебним законом прописано; (2) ако је другостепени суд преиначио пресуду и одлучио о захтевима странака; (3) ако је другостепени суд усвојио жалбу, укинуо пресуду и одлучио о захтевима странака.³⁹

друге стране, пак, након спроведених уставних промена са почетка 2022. године, чл. 143 став 2 Устава предвиђа да је највиши суд у Републици Србији Врховни суд.

35 ЗПП, чл. 409.

36 ЗПП, чл. 406. Ревизија не одлаже извршење решења самим изјављивањем, али чињеница да је ревизија изјављена може представљати основ за одлагање извршења на предлог извршног дужника. На истом становишту стоји и Врховни суд. Вид. Решење Привредног апелационог суда, Иж 1019/2018 од 16. 8. 2018. године – Судска пракса привредних судова – *Билџен*, бр. 1/2019.

37 ЗПП, чл. 411 ст. 1 и 2. У пракси је заузет став да недостављање ревизије супротној страни на одговор спречава одлучивање Врховног суда о изјављеном правном леку, због чега списи предмета морају да се врате првостепеном суду ради отклањања пропуста и допуне поступка. У том погледу вид. решење Врховног касационог суда, Рев 1572/2021 од 15. 4. 2021. године; решење Врховног касационог суда, Рев 2091/2020 од 20. 5. 2020. године; решење Врховног касационог суда, Рев 2432/2019 од 4. 6. 2020. године.

38 ЗПП, чл. 403 ст. 1.

39 ЗПП, чл. 403 ст. 2. Смисао оваквог законског решења представља ризик по правну сигурност и уједначеност судске праксе уколико постоје различите одлуке две инстанце (ЗПП, чл. 403 ст. 2 тач. 2), односно неопходност обезбеђивања инстанционе контроле пресуде која је донета након одржавања расправе пред другостепеним судом, а са тим и двостепеност у погледу оцене доказа на којима је пресуда заснована (ЗПП, чл. 403 ст. 2 тач. 3). У том погледу вид. Владимир Козар, Милан Почуча, *Коментар Закона о њарничном њосџујуку са новелама из 2014. њодине, судском њпраксом и реџисџиром њојмова*, друго измењено и допуњено издање, Београд, 2014, 583. Ово законско решење уведено је због схватања Уставног суда да преиначујућа одлука другостепеног суда представља нову одлуку („суштински првостепену“), те да се тиме једној од странака (пре свега оној у чију корист је донета првостепена одлука, а на чију штету је преиначена другостепеном) ускраћује остваривање права на једнаку заштиту права. Вид. Решење Уставног суда, ПУз–1242/2010 од 30. 6. 2011. године, *Билџен УС*, бр. 1/2011, 292–293. Овај став Уставног суда у теорији

Ревизија као ванредни правни лек није дозвољена (1) ако је ревизију изјавило лице које није овлашћено на подношење ревизије; (2) ако ревизија није изјављена преко пуномоћника адвоката, сем ако странка сама није адвокат; (3) ако је ревизију изјавило лице које је претходно повукло ревизију; (4) ако је ревизију изјавило лице које нема правни интерес за подношење ревизије; (5) ако је ревизија изјављена против пресуде против које по закону не може да се поднесе.⁴⁰

Пресуда против које по закону не може да се поднесе ревизија је: (1) пресуда првостепеног суда; (2) пресуда која је донета у имовинском спору чија вредност не прелази износ од 40.000 евра (100.000 евра у привредним споровима) у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе.⁴¹ Примери спорова у којима ревизија експлицитно није дозвољена су: спорови сметања државине и спорови мале вредности.⁴²

Ревизија се може изјавити због: (1) битне повреде одредаба парничног поступка; (2) погрешне примене материјалног права; (3) прекорачења тужбеног захтева до ког је дошло пред другостепеним судом; и (4) изузетно због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања.

Апсолутно битне повреде одредаба парничног поступка због којих се ревизија може изјавити могу се поделити у две групе: (1) оне које се могу истицати без ограничења и (2) оне које се могу ограничено истицати. Апсолутно битна повреда одредаба парничног поступка која се може истицати без ограничења представља повреду одредаба о надлежности и на њу суд пази по службеној дужности.⁴³ Са друге стране, апсолутно битне повреде одредаба парничног поступка које се могу изјављивати ограничено – само ако су истицане у жалби или су учињене у поступку пред другостепеним судом су:⁴⁴ (1) повреда одредаба о пресуђењу; (2) повреда одредаба о језику; (3) повреда правила *res*

је оспорен. Аутори се слажу са ставом да двостепеност у одлучивању подразумева додатну инстанцу која контролише првостепену одлуку, а да то не искључује могућност другачијег пресуђења од стране инстанционог суда, те да самим тим ускраћивање контроле те преиначене одлуке не представља повреду чл. 36 ст. 2 Устава. Вид. Ранко Кеча, Марко Кнежевић, „Дозвољеност ревизије у парничном поступку због преиначујуће жалбене пресуде: последица уставне гаранције права на правно средство или само правнополитичко питање?“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 4/2017, 1251–1284, поготово 1272. Вид. и Никола Бодирога, „О иницијативи Врховног касационог суда за измену Закона о парничном поступку“, *Право и привреда*, бр. 3/2020, 125–134.

40 ЗПП, чл. 410 ст. 2.

41 ЗПП, чл. 403 ст. 1 и чл. 403 ст. 3.

42 ЗПП, чл. 452 ст. 5 и чл. 479 ст. 6.

43 ЗПП, чл. 374 ст. 2 тач. 2 и чл. 408.

44 Редом: ЗПП, чл. 374 ст. 2 тачка 6, 8, 10 и 11.

iudicata; (4) повреда одредаба о јавности расправе.⁴⁵ Такође, и релативно битне повреде парничног поступка се могу истицати ограничено – само уколико су такве повреде учињене пред другостепеним судом.

Погрешна примена материјалног права⁴⁶ представља разлог за изјављивање ревизије,⁴⁷ и суд на њега пази по службеној дужности.⁴⁸ Правило је да се ревизија не може изјавити због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања.⁴⁹ Међутим, од овог правила ЗПП прави изузетак у оним случајевима где је ревизија увек дозвољена. Вреди напоменути да ревизијски суд није везан за правну квалификацију ревизијског разлога.⁵⁰

4. Посебна ревизија

Институт посебне ревизије регулисан је у чл. 404 ЗПП и омогућава изјављивање ревизије и против другостепене пресуде у оним поступцима у којима изјављивање ревизије није дозвољено, уз претходно испуњење одређених услова. Овај ванредни правни лек се може изјавити када је по оцени Врховног (касационог) суда потребно да се размотре правна питања од општег интереса или правна питања у интересу равноправности грађана, ради уједначавања судске праксе, као и ако је потребно ново тумачење права.⁵¹

5. Ревизија против решења

ЗПП предвиђа да странке могу да изјаве ревизију и против решења другостепеног суда којим је поступак правноснажно окончан и да ревизија против решења није дозвољена у споровима у којима не би била дозвољена ревизија против правноснажне пресуде.⁵² Такође,

45 Овакво значајно сужавање круга апсолутно битних повреда правила поступка подложно је критици, а посебно узевши у обзир ширину круга ревизијских разлога која је постојала у претходно важећем закону.

46 ЗПП, чл. 376.

47 ЗПП, чл. 407 ст. 1 тач. 4.

48 ЗПП, чл. 408.

49 ЗПП, 407 ст. 2; А. Јакшић (2018), 696.

50 Пресуда Врховног касационог суда, Пзп. 3/2013(1) од 3. 10. 2013. године.

51 О иницијативи Врховног касационог суда за другачије (пре свега прецизно) регулисање института посебне ревизије и тренутном незадовољавајућем стању вид. Иницијатива опште седнице Врховног касационог суда за измену Закона о парничном поступку од 25. 12. 2019. године, 3–6.

52 ЗПП, чл. 420 ст. 1 и 2.

прописано је да се у поступку поводом ревизије против решења сходно примењују одредбе ЗПП-а о ревизији против пресуде.⁵³

IV Ревизија у поступку признања страних судских одлука

1. Дозвољеност на основу релевантног законског оквира и општих правила о ванпарничном и парничном поступку

Врховни суд Србије је у више наврата стао на становиште да ЗМПП дозвољава само изјављивање жалбе на решење о признању страних судских одлука, те да самим тим ревизија није дозвољена. Тако, према Правном схватању Грађанског одељења Врховног суда Србије из 1991. године, ЗМПП омогућава само изјављивање жалбе, али не предвиђа могућност изјављивања ревизије против правноснажног решења другостепеног суда о признању стране судске одлуке.⁵⁴ Такође, одлучујући о признању стране судске одлуке коју је донео француски суд, Врховни суд Србије констатовао је да се против решења о признању може уложити само жалба у смислу чл. 101 ст. 3 и 4 ЗМПП-а.⁵⁵ Најзад, Врховни суд Србије приликом признања одлуке из Сједињених Америчких Држава констатује да се признање стране судске одлуке врши у поступку према ЗМПП-у по коме је одредбом из чл. 101 прописано да се против овог решења може поднети само жалба.⁵⁶ Да се ради о устаљеном схватању највишег суда у Србији, потврђује и решење новијег датума у којем Врховни касациони суд сматра недозвољеном ревизију против правноснажног решења другостепеног суда о признању стране судске одлуке с позивом на аргумент да ЗМПП дозвољава жалбу на то решење, али не и ревизију.⁵⁷

ЗМПП у делу посвећеном поступку признања и извршења страних судских одлука више питања оставља отворено, него што их заправо решава. У чл. 101, овај закон прописује да против решења о признању, односно извршењу одлуке странке могу изјавити жалбу у року од 15 дана од дана достављања решења и да о жалби против решења одлучује другостепени суд.⁵⁸ Примећује се да ЗМПП посвећује пажњу

53 ЗПП, чл. 420 ст. 6.

54 Правно схватање Грађанског одељења Врховног суда Србије, утврђено на седници од 16. 12. 1991. године.

55 Решење Врховног суда Србије, Прев. 217/93 од 26. 10. 1994. године.

56 Решење Врховног суда Србије, Прев. 210/99 од 20. 10. 1999. године – Судска пракса привредних судова – *Билиен*, бр. 1/2000, 93.

57 Решење Врховног касационог суда РС бр. Рев 2658/2020 од 8. 7. 2020. године.

58 ЗМПП, чл. 101 ст. 3 и 4.

само жалби, док ниједан ванредни правни лек уопште не помиње. Језичким тумачењем норме можемо доћи до два потенцијална решења: 1) ЗМПП *дозвољава* само могућност изјављивања жалбе или 2) ЗМПП *регулише* само могућност изјављивања жалбе, а оставља отворено питање дозвољености изјављивања ванредних правних лекова.

Прво тумачење подразумева да ЗМПП искључује могућност подношења ванредних правних лекова јер се набрајањем једног правног лека (жалбе) листа допуштених правних лекова исцрпљује. Један од аргумената у прилог томе да је у питању *numerus clausus* дозвољених правних лекова је то што приликом регулације жалбе закон предвиђа да је рок за њено истицање 15 дана од дана достављања решења, што је свакако и општи рок за жалбу према ЗПП-у.⁵⁹ Нејасно је зашто би законодавац прописивао рок који се свакако подразумева уколико није желео да назначи који је једини правни лек, било редовни или ванредни, који стоји на располагању незадовољном лицу. Можда законодавац тиме жели да установи једино дозвољеност изјављивања жалбе у року од 15 дана који се неће мењати ни потенцијалним будућим променама ЗПП-а. Међутим, у судској пракси је неспорно да је против решења о признању могуће изјавити посебну ревизију, уколико су испуњени услови за њено изјављивање,⁶⁰ што ће додуше ретко када бити случај имајући у виду услове за дозвољеност посебне ревизије и њену изузетност. Такође, у теорији је општеприхваћено да је предлог за понављање поступка ванредни правни лек који је могуће уложити против правноснажног решења о признању стране судске одлуке.⁶¹ Слична је ситуација и са подношењем захтева за преиспитивање правноснажне пресуде. Уколико бисмо прихватили да језичким тумачењем ЗМПП дозвољава само изјављивање редовног правног лека – жалбе, имали бисмо крајње недоследан резултат.⁶² Стога, мишљења смо да се аргумент *numerus clausus* правних лекова не може аутоматски уважити док се не изврши адекватно систематско и циљно тумачење члана 101 ст. 3 ЗМПП-а. Тиме би се сматрало да ЗМПП оставља отворено питање да ли у поступку признања има места ванредним правним лековима,⁶³ те да није непомињањем ванредних правних лекова стављена тачка на могућност њиховог коришћења.

59 ЗПП, чл. 367 ст. 1.

60 Решење Врховног касационог суда РС бр. Рев 2658/2020 од 8. 7. 2020. године.

61 А. Јакшић (2021), 499.

62 У том смислу и Познић истиче да је недоследно сматрати да непомињање ревизије значи аутоматски да она није допуштена, јер се ни други (допуштени) ванредни правни лекови не помињу. Вид. Б. Познић, 840.

63 Станивуковић и Живковић сматрају да се ради о једној од правних празнина у ЗМПП-у, које су се попуњавале тумачењем одредби унутрашњих извора права. Вид. М. Станивуковић, М. Живковић, 69.

Како би се добио одговор на питање дозвољености ревизије у поступку признања стране судске одлуке, сматрамо да није довољно консултовати само ЗМПП, већ да би потенцијално другачије тумачење посматране норме било могуће уколико се примене и одговарајуће одредбе ванпарничног и парничног поступка, као делова система који регулишу предметну материју. Као што је већ наглашено, у судској пракси у Србији поступак признања се спроводи у ванпарничном поступку. Међутим, правило је да се у ванпарничном поступку сходно примењују правила Закона о парничном поступку.⁶⁴ У складу са тим, на правила о ревизији у ванпарничном поступку сходно се примењују правила о ревизији у парничном поступку. Тако, ЗВП предвиђа да је у поступку о статусним стварима против правноснажног решења другостепеног суда ревизија дозвољена, ако тим или другим законом није другачије одређено. Осим тога, у поступку у коме се одлучује о имовинско-правним стварима ревизија је дозвољена под условима под којима се по ЗПП-у може изјавити ревизија у имовинско-правним споровима, ако овим или другим законом није другачије одређено.⁶⁵ Као што се да приметити, осим што ЗВП генерално у чл. 30 упућује на сходну примену ЗПП-а, такође упућује на примену тог закона и у погледу ревизије. Дакле, ЗВП прописује да ревизија није дозвољена ни у случајевима када су испуњени услови под којима се она изјављује према ЗПП-у, онда када је тако законом (изричито) одређено. Већ је наведено да спорови сметања државине и спорови мале вредности представљају примере где законодавац изричито искључује могућност изјављивања ревизије. Породични закон прописује да је ревизија увек дозвољена у поступцима у вези са породичним односима, осим ако овим законом није другачије одређено.⁶⁶ Управо овај закон одређује да правноснажна пресуда у брачном спору не може да се побија ванредним правним лековима у погледу дела у коме је донета одлука о поништењу или разводу брака.⁶⁷ Такође, Закон о извршењу и обезбеђењу изричито установљава недозвољеност ванредних правних лекова, одређујући да против правноснажног решења нису дозвољени ревизија, нити понављање поступка.⁶⁸ И извршни поступак се окончава решењем, чиме је значај ове одредбе Закона

64 Чл. 30 ст. 2 ЗВП гласи: „У ванпарничном поступку сходно се примењују одредбе Закона о парничном поступку, ако овим или другим законом није другачије одређено.“

65 ЗВП, чл. 27.

66 Породични закон, *Службени гласник РС*, бр. 18/2005, 72/2011 – др. закон и 6/2015, чл. 208.

67 Породични закон, чл. 227 ст. 2.

68 Закон о извршењу и обезбеђењу, *Службени гласник РС*, бр. 106/2015, 106/2016 – аутентично тумачење, 113/2017 – аутентично тумачење и 54/2019, чл. 27.

о извршењу и обезбеђењу за извођење закључка о ревизији у поступку признања тим пре већи. Имајући у виду да је законодавац изричито искључио могућност изјављивања ревизије у различитим областима, а да ниједан закон не искључује могућност изјављивања ревизије у поступку признања, тешко је оправдати схватања највишег суда.

Имајући у виду да се поступак признања окончава доношењем решења, потребно је применити одредбе ЗПП о ревизији на решење. Као што је наглашено, ревизија на решење је могућа ако је у питању решење другостепеног суда којим се поступак правноснажно окончава. Управо је и у оваквом правилу Врховни суд Србије проналазио препреку приликом одлучивања да ли је дозвољена ревизија у поступку признања стране судске одлуке. Наиме, Врховни суд прави разлику између окончања поступка о главној ствари пред страним судом и окончања поступка признања пред домаћим судом, сматрајући да страни суд мериторно решава о предмету спора, те да услов да се другостепеним решењем правноснажно окончава поступак није испуњен у ванпарничним поступцима признања страних судских одлука. Тако, у свом решењу из 1994. године, Врховни суд сматра да се у овом поступку утврђују само услови за признање стране судске одлуке из чега произлази да се у том поступку не одлучује о меритуму, будући да правноснажна одлука о меритуму већ постоји, те да се само тражи њено признање.⁶⁹ Додатно, исти суд у решењу из 1999. године сматра да се решењем о признању стране судске одлуке не одлучује о меритуму, већ само о (не)постојању услова за признање, те да из тога произлази да ревизија није дозвољена.⁷⁰

Из наведених решења можемо закључити да највиши суд законски услов правноснажног окончања другостепеног поступка посматра као услов мериторног решења спора о главној ствари. То сматрамо непримереним јер ЗПП прописује да се ревизија може поднети против другостепеног решења којим се правноснажно окончава поступак. У том смислу, поступак признања стране судске одлуке се *правноснажно* окончава другостепеним решењем домаћег суда, а то не треба мешати са *мериторним* одлучивањем страног суда о главној ствари. Тачно је да је страном судском одлуком мериторно решен спор пред страним судом и домаћи суд нема право да ту одлуку мења у меритуму. Али, поступак признања је засебан поступак⁷¹ (са својеврсним „сопственим меритумом“), одвојен од поступка који се спроводио пред страним судом приликом

69 Решење Врховног суда Србије, Прев. 217/93 од 26. 10. 1994. године.

70 Решење Врховног суда Србије, Прев. 210/99 од 20. 10. 1999. године – Судска пракса привредних судова – *Билтен*, бр. 1/2000, 93.

71 И Познић наглашава да је поступак признања врста ванпарничног поступка која представља посебну целину и који се завршава тек другостепеним решењем, те да ревизију треба сматрати допуштеном. Вид. Б. Познић, 840.

доношења одлуке. Приликом признања страних одлука одвија се поступак око омогућавања њеног дејства у Србији, који је одвојен од оног који је решен пред страним судом, тим пре што по правилу нема испитивања мериторног квалитета стране одлуке (са карактеристичним изузетком статусних одлука), нити могућности њене измене. Тај поступак признања се правноснажно окончава сопственом и засебном одлуком – решењем другостепеног суда. Према томе, непримерено је сматрати да услов из чл. 420 ЗПП није испуњен, с обзиром на то да се поступак признања стране судске одлуке правноснажно решава управо решењем другостепеног суда.

Као пример решења другостепеног суда против кога ревизија није дозвољена због недостатка правноснажног окончања поступка јесте решење о доношењу привремене мере. Другостепеном одлуком о привременој мери се не окончава правноснажно спор и ова одлука не стиче својство материјалне правноснажности, за разлику од решења о признању стране судске одлуке. Управо тако одлучује и Врховни касациони суд у предмету новијег датума, сматрајући да ревизија тужених изјављена против другостепеног решења није дозвољена применом чл. 410 ст. 2 тач. 5 у вези чл. 420 ЗПП, с обзиром на то да се ревизијом напада одлука о привременој мери, која не представља решење против кога се ревизија може изјавити у смислу наведених одредби.⁷²

Примећује се да систематско тумачење члана 101 ст. 3 ЗМПП-а води резултату прихватања другог потенцијалног језичког тумачења овог члана. Остаје да се изврши и циљно тумачење, односно да се размотре темељне вредности и интереси које штити правни систем у којем се та норма налази.⁷³

2. Дозвољеност на основу сврхе и смисла института, потребе пружања пуне правне заштите и несметаног одвијања међународног привредног промета

У поступку признања стране судске одлуке постоји неколико сметњи које противник предлагача може да истакне, као и један услов који мора да испуни предлагач признања. Предлагач признања мора да докаже правноснажност одлуке у држави у којој је донесена (достављањем потврде о правноснажности или клаузулом о правноснажности која се налази на самој одлуци), а противник предлагача

72 Вид. Решење Врховног касационог суда РС бр. Рев 3410/2020 од 21. 10. 2020. године.

73 Више о објективном функционалном тумачењу (циљном тумачењу) вид. Радмила Васић, Миодраг Јовановић, Горан Дајовић, *Увод у право*, седмо издање, Београд, 2020, 350.

(лице коме је у интересу да се одлука не призна) се позива на остале услове, који су формулисани негативно, у виду сметњи (док на многе пази и суд *ex officio*).⁷⁴ Са друге стране, ревизија као ванредни правни лек има уско формулисане услове за њено изјављивање, те се не могу све грешке другостепеног суда сматрати довољним да се једна правноснажна одлука поново преиспитује. Стога, потребно је укрстити услове за признање стране судске одлуке и услове за изјављивање ревизије, те видети где се они преклапају. Иако су услови за признање стране судске одлуке углавном формални услови (осим јавног поретка који, додуше, и сам има свој процесни аспект), може се сматрати да су они, независно од свог карактера, питање „својеврсног меритума“ поступка признања стране судске одлуке. Контрола примене права које регулише мериторна питања у једној правној ствари се врши преиспитивањем да ли је дошло до погрешне примене материјалног права, као ревизијског основа из ЗПП-а. Самим тим, грешке у примени сметњи признању наведених у ЗМПП-у од чл. 87 до 92 могле би да се подведу под погрешну примену материјалног права као ревизијског основа.

У материји међународног приватног права можемо препознати правила и институте који и после вишедеценијске примене ЗМПП-а остају прилична непознаница нашим судовима. У овој области права постоје велике шансе да ће се чинити системске грешке, које просто захтевају контролу и највише судске инстанце.⁷⁵ Ово тим пре што се њени темељи постављају на међународној сарадњи и уступцима између држава. Стога, један погрешан корак српског суда (или два уколико тај други корак начини [и] другостепени суд) могу трајно да наруше ове две основице на којима лежи међународно приватно право, као и једна од његових области – признање и извршење страних судских одлука. Имајући то све у виду, оваква запрека (немогућност изјављивања ревизије у поступку признања стране судске одлуке) постављена од стране Врховног суда

74 Негативна формулација услова признања која их заправо претвара у сметње има велики значај на терену доказивања њиховог постојања. Једина позитивна претпоставка, те самим тим услов који предлагач признања мора да испуни (докаже) је правноснажност стране судске одлуке. Вид. Ј. Беловић, 283.

75 Иако посебна ревизија више има за циљ да исправља системске грешке, у неким случајевима није потребно давање одређеног тумачења врховне судске инстанце или уједначавање судске праксе, већ једноставно исправљање грешке другостепеног суда у појединачном предмету путем опште ревизије, те остваривање појединачне правичности која је била нарушена грешкама нижих судова у материји међународног приватног права. Такође, једна од најзначајнијих активности Врховног (касационог) суда је уједначавање судске праксе, што се најпре постиже пресуђивањем у појединачним предметима (у конкретним случајевима), не само посебном, него и општом ревизијом. Вид. Н. Бодирога, 138. Исто би се могло рећи и за исправљање системских грешака, чиме не треба негирати значај опште ревизије у том погледу.

чини се тешко разумљивом, поготово узевши вредност међународних привредних спорова. Услед дејства института реципроцитета, погрешна примена права од стране нашег суда у поступку признања могла би да доведе до нарушавања постојања фактичког реципроцитета и угрози признање наших одлука у иностранству. Замислимо ситуацију у којој се у Србији признаје судска одлука стране земље, са којом Србија још увек нема препознат фактички реципроцитет. Уколико би у том случају противник предлагача паушално оспорио постојање фактичког реципроцитета, а суд погрешно пребацио терет доказивања непостојања фактичког реципроцитета са противника признања на доказивање реципроцитета од стране предлагача признања, суд би одбио признање стране судске одлуке потпуно неоправдано заснивајући своју одлуку на непостојању реципроцитета који се иначе претпоставља. Правноснажна одлука инстанционог суда у оваквом хипотетичком случају би захтевала ревизијску контролу. Она би била неопходна, како због отклањања из правног живота такве погрешне одлуке, тако и због омогућавања одвијања међународних привредних односа, односно промета судских одлука. Ово би се могло постићи само чињењем тзв. „првог корака“ ка успостављању реципроцитета, што погодује будућем признању и извршењу и српских пресуда у држави порекла стране пресуде.

Ревизија је увек дозвољена када се у „правном промету“ нађе начелно „нова одлука“.⁷⁶ ЗПП омогућава другостепеном суду да под одређеним околностима (на пример, првостепени суд погрешно оцени исправе или посредно изведене доказе, а одлука првостепеног суда је заснована искључиво на тим доказима⁷⁷) преиначи првостепену одлуку. Како не би дошло до угрожености суштинске двостепености у одлучивању, ЗПП предвиђа да је у оваквој ситуацији ревизија увек дозвољена.⁷⁸ Међутим, у Иницијативи опште седнице Врховног касационог суда за измену Закона о парничном поступку, највиши суд предлаже да се ови разлози за ревизију укину јер дозвољавање ревизије због начина другостепеног одлучивања, онда када она по редовном току ствари није дозвољена, доводи до суштинског претварања ревизије у редовни правни лек, што не води у ефикасно трећестепено одлучивање и не одговора улози коју треба да има највиши суд у земљи.⁷⁹

76 За проблематизацију (не)постојања „нове одлуке“ у предметној ситуацији вид.: Р. Кеча, М. Кнежевић (2017), 1251–1284; Н. Бодирога (2020), 117–140.

77 Разлоге за преиначење првостепене пресуде вид. у ЗПП, чл. 394.

78 ЗПП, чл. 403 ст. 2.

79 Иницијатива опште седнице Врховног касационог суда за измену Закона о парничном поступку од 25. 12. 2019. године, 2. Међутим, Кеча и Кнежевић, иако се слажу да преиначена пресуда није „суштински првостепена“, те да ревизија не треба да буде увек дозвољена у тим случајевима, сматрају да је у једном случају

Сматрамо да је у грађанском судском поступку потребно обезбедити пуну правну заштиту доношењем правичних материјално-правних одлука, а да се пуна контрола тих одлука врши путем свих расположивих правних лекова. Правни лекови су правна средства којима странке врше и остварују право на правни лек,⁸⁰ као Уставом загарантовано право. У том погледу, Устав Србије предвиђа да је свакоме загарантовано право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на законом заснованом интересу.⁸¹ Ово Уставом загарантовано право даље се разрађује одредбама појединих закона путем правила о правним лековима. Право на правни лек (правно средство) превасходно је предвиђено ради остварења контролне функције,⁸² односно провере адекватне примене права и законитости одлуке. Аутори не доводе у питање став Уставног суда да право на правни лек значи гаранцију двостепености, те да је само жалба уставна категорија,⁸³ већ сматрају да је, према тренутним законским решењима, трећестепено одлучивање допуштено и у поступку егзекутуре уколико су испуњени општи услови за изјављивање ревизије. Онда када правни систем допушта врховну контролу судских одлука, она мора бити дозвољена у свим поступцима у којима су испуњени услови за покретање те контроле.

Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода,⁸⁴ као међународни инструмент који обавезује Србију и има значај и за грађанске судске поступке, у чл. 6 предвиђа право на правично суђење.⁸⁵ Да би уживао заштиту из овог члана, титулар неког грађанског права мора да се налази у спору.⁸⁶ Већ је поменуто да се поступак признања спроводи у ванпарничном поступку, у којем не

дозвољеност ревизије нужна – онда када је до преиначења првостепене одлуке дошло због мењања чињеничног стања на основу оцене доказа које првостепени суд није извео. Вид. Р. Кеча, М. Кнежевић (2017), 1279.

80 Гордана Станковић, *Грађанско процесно право*, Београд, 2004, 446.

81 Право на једнаку заштиту права и правно средство прописано је у чл. 36 ст. 2 Устава.

82 Р. Кеча, Марко С. Кнежевић (2019), 322.

83 Уставни суд препознаје да обавеза прописивања тростепеног поступка не проистиче из Устава. Вид. Одлука Уставног суда IУз 1/10, СГ 53/13, од 14. 3. 2013, 131.

84 Закон о ратификацији Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода са свим припадајућим протоколима – ЕКЉП, *Службени лист СЦГ* – међународни уговори, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 – испр. и *Службени гласник РС* – међународни уговори, бр. 12/2010 и 10/2015.

85 ЕКЉП, чл. 6.

86 Александар Јакшић, *Европска конвенција о људским правима – коментар*, Београд, 2006, 169.

постоји спор у формалном смислу. Међутим, захтев за постојањем спора се тумачи доста широко, не у чисто процесном (формалном), него у материјалном (суштинском) смислу. Без обзира на то што се код поступка признања ради о ванпарничном поступку, странке могу имати супротстављене интересе и „спорити се“ око (не)испуњења потребних услова за признање одлуке. У том смислу, чл. 6 пружа заштиту свим лицима која се налазе у поступку који је одлучујући за њихова грађанска права и обавезе.⁸⁷ Због тога је чл. 6 ЕКЉП примењив и у поступку егзекватуре.⁸⁸ Овај члан не обавезује стране уговорнице да оснују врховне судове, али уколико то ураде, морају да обезбеде основне процесне гаранције. У пресудама *Platakou* против Грчке и *Zubac* против Хрватске, Европски суд за људска права је сматрао да услови за изјављивање ревизије могу бити строжи од услова за изјављивање жалбе, те у складу с тим, највиши суд може у неким случајевима исправити грешке нижих судова.⁸⁹ Као што је већ наглашено, у областима међународног приватног права посебно је важно успоставити систем исправљања грешака које начине нижестепени судови, што се ефективно може постићи само додатном контролом највишег суда. Један аспект чл. 6 ЕКЉП се односи на права која се односе на судску одлуку, и она обухватају: 1) обавезу суда да образложи своју одлуку и 2) право на извршење, те на транснационално извршење судске одлуке.⁹⁰ Овакво схватање подржано је пресудом у предмету Европског суда за људска права *Saccoccia* против Аустрије.⁹¹ Из овога се да приметити да право на правично суђење из ЕКЉП подразумева и право да се страна судска одлука изврши и ван граница земље у којој је донета. Стога, суд може само под условом појаве изричито наведених сметњи да одбије признање и извршење стране судске одлуке. Имајући у виду да, као што је раније приказано, могућност за грешке судова постоје (што може пратити угрожавање привредног промета и међународне сарадње између држава), неопходно је обезбедити врховну судску контролу која ће допринети правилном остваривању права на правично суђење у контексту транснационалног дејства судских одлука.

87 *Ibid.*, 170.

88 Вид. Савет Европе, Водич за члан 6. Европске конвенције за заштиту људских права, Право на правично суђење (грађанскоправни аспект), 2019, доступно на адреси: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_6_SER.pdf, 14. 4. 2022, 17 са позивом на одлуку *Avotins* против Летоније. Сматра се да одбијање егзекватуре представља својеврсни захват у тужиочево право на тужбу. А. Јакшић (2016), 117.

89 Вид. Водич за члан 6. Европске конвенције за заштиту људских права, 34.

90 А. Јакшић (2016), 90–91.

91 *Saccoccia v. Austria*, Application no. 69917/01, 18. 12. 2008.

Могућност изјављивања ревизије у поступку признања стране судске одлуке стоји између два супротстављена аспекта највишег правног стандарда – правне сигурности. Странке очекују да у тренутку правноснажности спора одлука постаје извршива и да тиме настаје коначно правно стање у које оне могу да се поуздају. Исто тако, правна сигурност налаже да одлука која је донета буде правилна и правична у сваком свом аспекту. На такав начин, примећује се да унутар правне сигурности имамо супротстављене интересе и супротна тежишта, чиме се нарушава равнотежа овог највишег правног начела. Стога, поставља се питање да ли превагу треба дати коначности одлуке, те избегавању одуговлачења поступка признања трећестепеном контролом или правичности резултата. Одговор проналазимо у анализи духа закона и правног система, као и потребама несметаног одвијања међународног привредног промета, који, како је претходна анализа показала, иду у корист потребе да се, уколико су испуњени за то предвиђени услови, да превага могућности изјављивања ревизије у поступку признања стране судске одлуке.

V Закључак

Приликом анализе питања дозвољености ревизије у поступку признања стране судске одлуке обрађене су сумарно опште поставке поступка признања страних судских одлука у Србији, као и опште поставке ревизије у српском грађанском судском поступку. Став највишег суда у нашој земљи је да анализом правила која чине законски оквир у погледу питања дозвољености ревизије у поступку признања стране судске одлуке, овај ванредни правни лек није дозвољен. Међутим, циљ рада је био да се испита да ли се овај став врховне судске инстанце чини оправданим или не. Вршењем различитих врста тумачења релевантне норме ЗМПП-а и анализом целокупног законског оквира који је релевантан за ово питање, установљено је да су аргументи Врховног суда Србије који иду у смеру недозвољености ревизије у поступку признања страних судских одлука неадекватни.

Размотрена су два потенцијална језичка тумачења члана 101 ст. 3 ЗМПП-а. Закључујемо да иако ЗМПП не прописује могућност изјављивања ревизије (већ само жалбе као редовног правног лека), то не значи да је ревизија потпуно искључена. Штавише, након извршеног систематског и циљног тумачења долази се до решења да је потребно прихватити оно језичко тумачење одредбе ЗМПП-а којим се долази до тога да овај закон само регулише могућност изјављивања жалбе а да питање могућности изјављивања ревизије оставља отвореним. Према томе, на то отворено питање (правну празнину) потребно је одго-

ворити правилима ванпарничног поступка, уз сходну примену правила парничног поступка. Приликом одговарања, није могуће занемарити ни Устав Републике Србије, те ЕКЉП која установљава одређене гаранције које морају бити испоштоване и у међународним грађанским судским поступцима. Анализом свега наведеног, долази се до закључка да према тренутном законском окружењу спорног члана ЗМПП-а, не постоје препреке за изјављивање овог ванредног правног лека у поступку егзекутуре.

Аутори сматрају да највиши суд треба да допусти изјављивање ревизије у поступцима признања стране судске одлуке, јер досадашње тумачење права врховне судске инстанце не одговара ни темељним вредностима и интересима које штити правни систем. Размотрено је како став Врховног (касационог) суда отежава неометано одвијање међународног привредног промета и доводи до веће правне несигурности странака које у том промету учествују. Такође, сходно чињеници да Република Србија има основан врховни суд као крунску судску инстанцу, те да је предвидела ревизију као ванредни правни лек, а да њену примену није експлицитно искључила у поступку признања стране судске одлуке, држимо да би супротно поступање (непрепознавање дозвољености ревизије у поступку егзекутуре) водило повреди права на правично суђење јер правни лек ревизије *de lege lata* стоји на располагању странкама, али због актуелног става он странкама *in essentia* није доступан.

Што се тиче *de lege ferenda* решења, сматрамо потребним да, приликом следећих законодавних интервенција ЗМПП-а, предметно питање овог рада буде децидно и коначно регулисано, а аутори се надају, у афирмативном смислу.⁹² Само на тај начин, биће постигнута правна сигурност у грађанском и привредном промету, где ће учесници у овим правним односима добити извесност у погледу разматраног питања, те могућност корекције неправилно донете одлуке другостепеног суда у поступку признања стране судске одлуке. Имајући у виду да су измене ЗПП-а чешће и неизвесније од новелирања ЗМПП-а, то би довело до тога да како год буде будуће уређење опште ревизије, она у поступку признања буде експлицитно дозвољена посебним законом, чиме би се додатно допринело правној сигурности у грађанским и трговинским односима с елементом иностраности.

92 Супротно томе, Нацрт Закона о међународном приватном праву предвиђа да против одлуке другостепеног суда није дозвољено улагање ванредног правног лека, осим изузетно, када је страна одлука укинута или преиначена по ванредном леку у држави у којој је донета, када дозвољава предлог за понављање поступка. Вид. Коначна верзија Нацрта Закона о међународном приватном праву од јуна 2014. године, чл. 191.

Коришћена литература

- Беловић Јелена, „Признање и извршење страних судских одлука“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу*, бр. 57/2018. (Belović Jelena, „Priznanje i izvršenje stranih sudskih odluka“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, br. 57/2018)
- Бодирога Никола, „Ванредни правни лекови у новом Закону о парничном поступку“, *Право и привреда*, бр. 7–9/2012. (Bodiroga Nikola, „Vanredni pravni lekovi u novom Zakonu o parničnom postupku“, *Pravo i privreda*, br. 7–9/2012)
- Бодирога Никола, „О иницијативи Врховног касационог суда за измену Закона о парничном поступку“, *Право и привреда*, бр. 3/2020. (Bodiroga Nikola, „O inicijativi Vrhovnog kasacionog suda za izmenu Zakona o parničnom postupku“, *Pravo i privreda*, br. 3/2020)
- van Loon Hans, „Towards a global Hague Convention on the Recognition and Enforcement of Judgments in Civil or Commercial Matters“, *Collection of Papers of the Faculty of Law in Niš*, Nr. 82/2019.
- Варади Тибор, Бордаш Бернадет, Кнежевић Гашо, Павић Владимир, *Међународно приватно право*, деветнаесто издање, Београд, 2020. (Varadi Tibor, Bordaš Bernadet, Knežević Gašo, Pavić Vladimir, *Međunarodno privatno pravo*, devetnaesto izdanje, Beograd, 2020)
- Васић Радмила, Јовановић Миодраг, Дајовић Горан, *Увод у право*, седмо издање, Београд, 2020. (Vasić Radmila, Jovanović Miodrag, Dajović Goran, *Uvod u pravo*, sedmo izdanje, Beograd, 2020)
- Дика Михајло, Кнежевић Гашо, Стојановић Срђан, *Коментар Закона о међународном приватном и процесном праву*, Београд, 1991. (Dika Mihajlo, Knežević Gašo, Stojanović Srđan, *Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu*, Beograd, 1991)
- Јакшић Александар, *Грађанско процесно право*, десето издање, Београд, 2018. (Jakšić Aleksandar, *Građansko procesno pravo*, deseto izdanje, Beograd, 2018)
- Јакшић Александар, *Европска конвенција о људским правима – коментар*, Београд, 2006. (Jakšić Aleksandar, *Evropska konvencija o ljudskim pravima – komentar*, Beograd, 2006)
- Јакшић Александар, *Међународно грађанско процесно право*, Београд, 2016. (Jakšić Aleksandar, *Međunarodno građansko procesno pravo*, Beograd, 2016)
- Јакшић Александар, *Међународно приватно право*, Београд, 2021. (Jakšić Aleksandar, *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2021)

Jovanović Marko, „Thou Shall (Not) Pass – Grounds for Refusal of Recognition and Enforcement under the 2019 Hague Judgments Convention“, *Yearbook of Private International Law* (eds. Andrea Bonomi, Gian Paolo Romano), Vol. XXI – 2019/2020.

Кеча Ранко, Кнежевић Марко, „Дозвољеност ревизије у парничном поступку због преиначујуће жалбене пресуде: последица уставне гаранције права на правно средство или само правнополитичко питање?“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 4/2017. (Keča Ranko, Knežević Marko, „Dozvoljenost revizije u parničnom postupku zbog preinačujuće žalbene presude: posledica ustavne garantije prava na pravno sredstvo ili samo pravno-političko pitanje?“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 4/2017)

Козар Владимир, Почуча Милан, *Коментар Закона о парничном процесу са новелама из 2014. године, судском праксом и регистром појмова*, друго измењено и допуњено издање, Београд, 2014. (Kozar Vladimir, Počuča Milan, *Komentar Zakona o parničnom postupku sa novelama iz 2014. godine, sudskom praksom i registrom pojmova*, drugo izmenjeno i dopunjeno izdanje, Beograd, 2014)

Познић Боривоје, *Коментар Закона о парничном процесу према тексту закона из 1976. године са доцнијим изменама и допунама*, Београд, 2009. (Poznić Borivoje, *Komentar Zakona o parničnom postupku prema tekstu zakona iz 1976. godine sa docnijim izmenama i dopunama*, Beograd, 2009)

Станивуковић Маја, Живковић Мирко, *Међународно приватно право*, Београд, 2010. (Stanivuković Maja, Živković Mirko, *Međunarodno privatno pravo*, Beograd, 2010)

Станковић Гордана, *Грађанско процесно право*, Београд, 2004. (Stanković Gordana, *Građansko procesno pravo*, Beograd, 2004)

Stefan JOVANOVIĆ

Teaching Associate and PhD candidate at the University of Belgrade
Faculty of Law, Serbia

David VUČINIĆ

Junior Associate at BDK Advokati, Serbia

ADMISSIBILITY OF APPEAL ON THE POINTS OF LAW IN THE PROCEDURE FOR RECOGNITION OF FOREIGN JUDGMENTS

Summary

Serbian courts do not allow appeal on the points of law (as an extraordinary legal remedy) in the procedure for recognition of foreign judgments. The authors aim to examine the validity of this understanding by critically considering it from the perspective of regulations governing the issues of private international law, non-litigious procedure and civil procedure. In addition, the paper examines whether such a solution corresponds to a broader regulatory framework that includes constitutional and international norms, the purpose of applicable institutes, as well as the need to ensure full legal protection and facilitate international business transactions. The authors conclude that there are no legal obstacles to appeal on the points of law in the exequatur procedure, and that its admissibility would contribute to the improvement of international economic traffic and legal certainty.

Key words: *Appeal on the Points of Law. – Extraordinary Legal Remedies. – Recognition and Enforcement of Foreign Judgments. – Non-litigious procedure.*

Датум пријема рада: 29. 4. 2022.

Датум исправке рада: 14. 7. 2022.

Датум прихватања рада: 10. 8. 2022.